

משה חיים פלח

- בדברי הרמב"ן בדין חזקה לאפוקי ממונא (ב)..... 1
 בענין הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה 5
 בענין מחוברין בשעת יציאה 7
 בגדר דין הכשר 10

בדברי הרמב"ן בדין חזקה לאפוקי ממונא (ב)

דחזקה גמורה דלא איתרע מהניח לחודה, אלא דצמקום דאיכא ריעותא צעינן טענת צרי לאחזוקי לחזקה, וז"ל הרמב"ן צמלחמות (לו א) עד כאן לא צעי רבן גמליאל טענה אלא גבי נושא אשה ולא מלא לז בתולים שאלמלא טענתה אין חזקה כלום שהרי צעולה היא שאין לה בתולים וצצביל חזקה גופא נאמנת לטעון טענה אחרת להעמיד חזקה ראשונה אבל גבי קנס אי חזקה דגופא מועיל הרי צתולה היא ואינה לריכה טענה ואם אין חזקה עושה אותה צתולה כדצריך א"כ עוונת דאיכא תרתי צרי וחזקה חרשת זו למה יש לה וכי טענת צ"ד צרי היא שנחזיק אותה צתורת צתולה צצבילה, צשלמא להעמיד חזקה דגופא או חזקה דממונא מהניח טענת צ"ד בכל מקום אבל צכגון זה שאין דינה כצתולה צלא טענת צרי לדצריך מה טענת צ"ד מוסיף לה צחזקה כו' יעו"ש.

ולכאורה מצואר מדצרי הרמב"ן דסגי צחזקה גרידא לאפוקי ממונא,

אתמר מנה לי צידך והלה אומר איני יודע רצ יהודה ורצ הונא אמרי חייז ורצ נחמן ורצי יוחנן אמרי פטור רצ הונא ורצ יהודה אמרי חייז צרי ושמא צרי עדיף רצ נחמן ורצי יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא צחזקה מריה כו' לימא רצ יהודה ורצ הונא דאמרי כר"ג ורצ נחמן ורצי יוחנן דאמרי כרצי יהושע אמר לך רצ נחמן אנה דאמרי אפילו כרבן גמליאל כו' עד כאן לא קאמר רבן גמליאל התם אלא דאמרינן אוקמה אחזקה אבל הכא מאי חזקה אית ליה להאי, והנה שיעת התוס' לקמן צפרק אלו נערות (לו א) וצפרק המדיר (טו א) דלר"ג סגי צחזקה גרידא ואף צשמא ושמא וכן משמעות רש"י צפרק המדיר, ולדידהו הא דאמרינן לקמן צרפ"צ (טו א) דלא קאמר רבן גמליאל אלא צצרי ושמא, ציאריו האחרו' דלא חתי לאפוקי אלא צרי וצרי.

אולם שיעת הרמב"ן והרשב"א ודעמייהו (לקמן צפרק המדיר) דלא אמר ר"ג אלא צצרי ושמא, וצפשוטו היינו דמהני צרי ושמא צלירוף חזקה, אך מדצרי הרמב"ן מצואר

ואע"ג דאין הולכין בממון אחר הרוב, חזקה מהניא להוליא ממון.

אך ל"ע דהנה שיטת רש"י וברי"ף (לקמן כג ח) דתרי ותרי צהד גברא בגזלנותא דלא מהני לאפקוי ממונא, ויעוין במלחמות שם דביאר שיטת הרי"ף וז"ל דאע"ג דהיכא לחוקמיה לחזקה חזקה דממונא עדיפא דא"נ שקולין יניבו לא עצדינן עוצדה לאפקוי ממונא מחזקת מאריה והיאך תעלה על דעתך דמשום חזקה בעלמא מפקינן ממונא והלא אף בתר רובא לא חזלינן בממונא כ"ש בתר חזקה והכי מוכחא שמעתא צפרק המוכר פירות דלא חזלי' בממונא בתר חזקה ולא בתר רובא עכ"ל, הרי נקט הרמב"ן בפשיטות דודאי חזקה לא מהניא להוליא ממון.

ולעיל נתבאר לדון ליישב, דדעת הרמב"ן לחלק צזה דין חזקת הגוף לחזקת דין, דחזקת הגוף שפיר מהניא להוליא ממון, וזהו מש"כ הרמב"ן הכא "והיאך תעלה על דעתך דמשום חזקה בעלמא מפקינן ממונא" דחזקה בעלמא היינו חזקה דחינה חזקת הגוף [ואף דמדברי הרמב"ן לעיל (י ח) מצואר דחזקת הגוף גרידא לא מהניא לאפקוי ממונא ובעינן לרוב וחזקה ואף צזה נראה דנסתפק שם, שאני התם דמייירי צברי וצרי].

אולם לפ"ז ראוי להיות לכאורה דהא דקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף היינו בחזקת דין דוקא, אך חזקת הגוף עדיפא מרוב וכן זידדו באמת האחרו', אולם הנה בחולין (י ג) איתא מנא הא מלתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה כו' וילפי' ליה מקרא דבית המנוגע ולקמן שם (יח א) מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא כו' ותמהו תוס' והרשב"א

וש"ר שם דכיון דאמרינן זיל בתר חזקה כ"ש בתר רובא דרובא וחזקה רובא עדיף, ומצואר דנקטו בפשיטות דרובא עדיף אף מחזקת הגוף [ובאמת האחרו' תירלו כן על קושיית התוס' התם, דחזקת הגוף עדיפא מרוב, ובצית המנוגע לא אשכחנא אלא חזקת הגוף].

ויתכן לדון ליישב סתירת דברי הרמב"ן באופ"א, דהנה יעוין בחידושי הרמב"ן (לקמן כח ג) דכתב וז"ל ומסייעי לה להאי סברא דר"ח ז"ל מהכיה דגרסינן צפרק כל הנשבעין ואיתא נמי צפרק חזקת שתי כתי עדים המכחישות זו את זו וזו צאה צפני עלמה ומעידה וזו צאה צפני עלמה ומעידה והתם עטמא משום דאמרינן אוקי תרי לצהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה וכל כת וכת אמרינן האי היא דמסדהא קושטא ומפקינן ממונא אפומייהו היכא דאתיה כל חדא וחדא צאפי נפשה, אלמא האי חזקה דאוקי גברא בחזקת כשר עדיפא מאידך דאוקי ממונא בחזקת מריה, ולא תימא ב"מ צמוחזק לן דבחזקת כשר חבל גברא דלא ידעינן לא דכל ישראל בחזקת כשרים הם ולא בחזקת גזליים, והך סיעתא ליתא דשאני התם כיון שצאו זו אחר זו אמרינן זו היא הכשירה דמי לצהו לישראל צזה אחר זה דאמרינן לענין עומאה ששניהם עבורין, ואף על גב דכח לאפקוי ממונא הוא כיון שצאים צזה אחר זה כשרין שאין הכשתן פסול צרור, שאפי' באותה עדות קי"ל נבי דאתכחוש באכילתה צאצבתה מי אתכחוש, חבל צ' כתי עדים בצחות לפנינו על אחד ודאי פסלי ליה אפומייהו דהני כי היכי דלא ליפוק ממונא אפומייהו דהא צספק יולא דינו מלפנינו עכ"ל.

לחזקת הממון, ולא מהניא חזקה לאפוקי מחזקת ממון.

ויעוין ברמב"ן (נדב ז ה) שכתב וז"ל והכל כי אמרינן העמד דבר על חזקתו ואפילו לתרומה וקדשים, היכא דלית ליה ריעותא מגופיה, כך אשה כיון דמגופה קא חיזיא לא אמרינן חוקמה לחזקה אלא חיישינן, הילכך בחולין אף על גב דאיכא למיחש צמילתא כיון דלא מכרעא מילתא דעומאה מוקמינן עהרות לחזקתייהו דאפושעי עומאה לא מפשינן, וגבי תרומה וקדשים עצוד דכו רבנן מעלה וכיון דליכא חזקה גמורה תולין עכ"ל, ומצואר דאיכא תרי גוויי חזקה, דצגוונא דליכא ריעותא מגופיה הויא חזקה אלימתא דליכא למיחש צמילתא, וצכה"ג מהני אף בתרומה וקדשים, אך היכא דאיכא ריעותא מגופיה הויא חזקה אך אינה חזקה גמורה ואיכא למיחש צמילתא, וצכה"ג בחולין סמכינן לחזקת עהרה של העהרות, וצתרומה וקדשים הכמירי.

ותמה צהכחות הגרא"ז דברמב"ן בחולין (פו ב) הוכיח מהאי דינא [דמחמרינן צתרומה וקדשים ולא אזלינן צתח חזקה עהרות] דכיון דודאי נגע צטלה חזקה העהרות [וכ"ה צמלחמות פ"צ דקידושין (ג ז) וצחי' (סג פ ה) וע' היעב צרמב"ן (נדב יח ג)] והיאך כתב הכא דעעמא דלחולין עבור משום דמוקמינן העהרות על חזקתן.

ויש לצאר דצכה"ג דאיכא ריעותא מגופה לית צה אלא דין הנהגה דחזקה, והנה יעוין צחוס' לקמן (יד ה) דתמבו צהא דמשמע צקידושין (עב ה) דאף למאן דמכשיר אלמנת עיסה מ"מ צתה פסולה דמאי שגא, ותירלו

ולכאורה ציאור הדברים [ויעוין צצרכ"ש (צ"ב ס"ה לז וס"ה לה) צשס הגר"ח] ע"פ מה דייסדו האחרו' דתרי גוויי איכא דדין חזקה, דפעמים מהניא החזקה לסלק הספק לגמרי, ופעמים אין צכה החזקה לסלק עלס הספק, אלא דאיכא דינא דמספק אל תוליאנו מחזקתו, והיינו דאיכא ספק אלא דאיכא דין הנהגה צכה ספק, ולכאורה כוונת הרמב"ן דצתרי ותרי חשיב לידת ספק לפנינו, וצכה"ג אין צכה החזקה לסלק הספק לגמרי, וכיון דהוי ספק אלא דאיכא דין חזקה, לא מהניא הכ חזקה לאפוקי מחזקת ממון, דהוי חזקה נגד חזקה וחזקת ממון אלימתא עפי וא"י שקולין נינהו לא עצדינן עוצדה וכו', אולם צשני כתיי עדים המכחישים זא", כיון דליכא עדים המעידים לפוסלן, אלא דעדותן סותרת וא"א דיכיו צ' הכתות כשרות, י"ל דלא חשיב לידת ספק גמור לפנינו, וצכה"ג מהניא החזקה לסלק הספק לגמרי, וצכה"ג למימר דלא מהניא הכ חזקה לאפוקי מחזקת ממון, ומשום דאזלינן צתח שורש הספק, וכיון דהוכרע שורש הספק, שוב ל"ש ללרף את חזקת הממון.

ומעשה יל"ד, דצכל חזקה דלא איתרע, מהניא החזקה לסלק הספק לגמרי, ולהכי נקע ברמב"ן דצזה שפיר מהניא חזקה לאפוקי ממונא, וכן בחזקה דאיתרע אך איכא עענת צרי דמהניא לחזוקי לחזקה, צכה"ג דמיא לחזקה דאין צה ריעותא דמסלקת הספק לגמרי, משא"כ צגוונא דתרי ותרי דאיכא לידת ספק לפנינו, צזה אף אי תו"ת סד"ר ומוקמינן אחזקה, מ"מ לא מהניא החזקה לסלק הספק לגמרי, ושפיר מלרפינן

לסלק הספק לגמרי, ולית צה אלא דין הנהגה
 חזקה, וצכה"ג לא מהניא החזקה אלא לאשה
 עלמה אך לא מהני לטברות, ולהכי ביאר
 הרמז"ן דטעמא דלחולין טבור היינו משום
 דאזלין צתר חזקת הטברות, והא דבוכיח
 הרמז"ן מהבא דכל דודאי נגע לא אזלין צתר
 חזקה ומה"ע החמירו לתרומה וקדשים, היינו
 משום דאי נימא דאף צודאי נגע איכא חזקה,
 א"כ נמצא דלטברות איכא חזקה גמורה
 המסלקת הספק, וצכה"ג לא הוו מחמרי אף
 לתרומה וקדשים, וע"כ דכל דודאי נגע צטלה
 חזקתן, אלא דמ"מ אית צבו חזקת הנהגה,
 וצבה סגי לחולין אך לא לתרומה וקדשים
 [ושו"ר דכבר עמדו צטיקר הדבר].

דשאני צתה דלית לה חזקה דכשרות, ותמהו
 האחרו' דהא חזקת האם מהני לצת, ותירץ
 הצית יעקב שם דצגווגא דאלמנת עיסה כיון
 דידעינן למי נצטלה אלא דאיכו ספק, ל"ש
 דהחזקה תסלק הספק, דהא ע"כ הוי ספק
 קמן [ולא דמי למדצרת ומעוצרת דלא ידעינן
 למי נצטלה ומכא החזקה נקעינן דהצועל היה
 כשר] אלא הוי דין חזקת הנהגה גרידא
 דמספק אל תוליאנה מחזקתה, והך חזקה לא
 מהניא אלא לדבר עלמו דהחזק לן צהיתר, אך
 לא מהני לצתה.

וה"נ יש לצאר צדצרי הרמז"ן, דכיון דאיכא
 ריעותא מגופה לא מהניא החזקה

בענין הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאלתה

זנכסי אשתו שואל הוי משלם לצעלים ולא מלי אמר להו אגא צשל אשתי אשתמשית ואיחי תשתי דינא צהדייכו וכו"ל כאשה שחצלה צאחרים שפטורה, והכא נמי אף על גצ דאחו ליה מכה זכות ירושתן מ"מ צעלי דין דמשאל הו, ושמה נאמר דירש לאו כשואל הוי אלא כשוכר, וכן מלאתי להראצ"ד ז"ל עלמא שכתצ צצ"ק צהגוזל צתרא כו'.

ומבואר לכאורה מדברי הרשצ"א דדן לחייב את היורשים מתרי טעמי, חדא דכיון דכל זכות האצ להשתמש אינה אלא צאופן דקצלת אחריות אונסין, א"כ לא מלו להשתמש צה צמקוס אציהן אלא אס כן יקצלו אף הן חיוב אונסין ד"מה הוריש להם אציהם זכות שיש לו צה שישתמשו צה צקצלת האונסין כשואל", והיינו דכל דרוזין להשתמש מחוייבין לקצל עליהן חיוב שאלה מלד עלמין וכדסייס ד"להוו אינהו כשואלים דצעלים", ועוד תמה הרשצ"א דכיון דעומדין צמקוס אציהן לענין השאלה, ממילא הרי הן חייבין צחיוצי השאלה [ואף צלא קצלת אונסין דידהו, אלא נכנסין הן צחיוצ השאלה דאציהן, ויעוין צרשצ"א צצ"מ (ג) צציאור דינא דכיולד הלה עושה סחורה שכתצ וז"ל דשואל שומר דצעל הפרה חצצין ליה לגמרי ולא מלי א"ל לאו צעל דצרים דידי את כו' ס"ל לר"י שואל כשומר דצעלים חצצין ליה לגמרי ושואל נכנס תחתיו דשוכר כו' עכ"ל].

אמר רצא הניח להן אציהן פרה שאולה משתמשין צה כל ימי שאלתה מתה אין חייבין צאונסה כסצורין של אציהם היא ועצחוח ואכלוח משלמין דמי צשר צזול הניח להן אציהן אחריות נכסים חייבין לשלם, והנה יעוין צרשצ"א שכתצ וז"ל משתמשין צה כל ימי שאלתה, דכל זכות האצ נצרוקן אלל הצנים, מתה אין חייבין צאונסיה, פי' הראצ"ד ז"ל אף על פי שמשתמשים צה שלא קצלו עליהם חוצ אציהם, ונסתפקתי צדינו דצשלמא קודם שנשתמשו צה א"א לחייבם כשואל שברי הס לא שאלה, ומשום שאלת אציהם אינם חייבים או משום דרצ פפא שלא נתחייב האצ צאונסיה עד שעת האונס או משום דלא הניח להם אציהם אחריות נכסים, אצל צנשתמשו צה מיהא הרי נכנסו תחת האצ ומה הוריש להם אציהם זכות שיש לו צה שישתמשו צה צקצלת האונסין כשואל דצן כרעא דאצוח הוא ולהוו אינהו כשואלים דצעלים, ועוד דהא קי"ל כו' יוסי דאמר צפרק המפקיד (צ"מ גה צ) השוכר את הפרה והשאילה לאחר ומתה כיולד הלה עושה סחורה צפרתו של חצירו כלומר ושואל זה צעל דצרים דמשכיר הוי והלכך הכא נמי אף על פי שירשו זכות אציהם צעלי דצרים של משאל הן, וכאותה נמי שאמרו צריש פרק השואל (יז צ) צעל זנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי ואוקימנא כגון דאגרה איחי פרה מעלמא ואינצא ונשתמש צה צעלה ומתה דאלו צעל

הך זכות זוכה זכנסי הירושה ממילא, ולכאורה לגדר זה היה נראה צפשיטות דירושה דמיא למקח.

ומעתה יתכן לדון דקושייתו נקט הרשב"א דגדר דין ירושה הוי כפשוטו דהיורש הוי כרעא דמורישו ונכנס תחתיו, ולהכי נתקשה הרשב"א דיתחייב בחיובי השאלה כאציו, וכמבואר בלשון הרשב"א "הרי נכנסו תחת האב כו' דצן כרעא דאצוב הוא וליהווי אינהו כשואלים דבעלים"^א [ובתרתו, חדא דכיון דמכח דין ירושה נועלים לעמנן זכות השאלה, ממילא מחוייבים לקבל על עצמן אונסין, דל"ל זכות שאלה אלא אם יקבלו עליהן אונסין, ועוד דכל דנכנסין בחיוב השאלה דאציהן עצמו, ואף דבעלמא דין ירושה אינו אלא לזכויות ולא לחובות, אך לענין זכות דמתיילדא הימנה חובה, כל דסקיל לזכות ממילא חייב בחובה הכוללת הימנה].

אך בחירונו דיוורש לא חשיב כשואל, יתכן דהשתא אזיל הרשב"א דגדר דין ירושה הוי כעין מקח, דנכסי המוריש עוזרים ליורש, ולפ"ז שפיר מנא להשתמש בלא חיוב אונסין, דהרי אציהן דזכה בצכות השאלה קיבל על עצמו את אחריות האונסין, וכאשר משתמשין בן משתמשין צמה שקיבלו מאציהן, ואין זה עעס לחייבם בחיובי אונסין כלפי המשאל.

וחירץ הרשב"א דשמה יורש לאו כשואל הוא אלא כשוכר [ונסיים הרשב"א וא"ת אי שואל לא הוי כאצובון שוכר היכי הוי דממאן אגרי, כדאמרינן צפרק המפקיד (נג ט) גמ' המפקיד מעות אלל שולחני מותרים ישתמש בהם לפיכך אצדו חייב באחריותו ואתמר עלה אמר רב הונא אפילו נאנסו ורצ נחמן אמר נאנסו לא א"ל רבא לרב נחמן לדידך דאמרת נאנסו לא אלמא לא הוי שואל עלייהו אי שואל לא הוי שומר שכר נמי לא הוי, י"ל דשואל לא הוי דהא לא שאל ולא מידי דזכות אצובון הוא דקא ירית ומיהו כשומר שכר מיהא הוי הואיל ונהנה כו'] ול"צ יסוד נידון הרשב"א האם יורש חשיב כשואל או לא, והרי ודאי דאיכו לא חשיב כשואל כלפי אציו.

ונראה לדון צביאור דברי הרשב"א, דהנה יש לחקור צעיקר גדר דין ירושה הוי דהיורש נכנס בחריקה דמורישו דיוורש כרעא דמורישו, ומכאן עעמא איכא מ"ד (צ"ק ק"א ג) דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי, וצפשוטו אף מאן דפליג התם מודה צעיקר הדבר, אלא דס"ל דלדין שינוי רשות סגי בזה.

אולם צפרק הכותב (פד ט) ובכ"ד נתבאר לדון צשיטת רש"י, דיסוד דין ירושה אינו אלא זכות ליעול את נכסי המוריש, אלא דמכח

* **וכן** מש"כ צריש דצריי "דכל זכות האב נתרקן אלל הבנים" וענין נתרקנה היינו דכיון דנשתלק המוריש ממילא יורשו דהוי כרעא דידיה עומד במקומו.

בענין מחוברין בשעת יציאה

דחזייה לצודיא קאמינא סוף סוף כל העומד לגזוז כגזוז דמי דלריכא לדיקלא קאמינא, ומצואר דמזון האשה והצנות גבו מתמרי דלריכי לדיקלא וכתב הראב"ד וז"ל "אלמא אע"ג דרבו פירות צחיי האב והאב לא היה חייב בצמזנותו ובהפירות לא היו משועבדים לצנות צחיו ואין להם זכות בהם, ואפ"ה בשעת מיתתו כל הפירות שיש מחוצרות דינס כקרקע וכמו שהקרקע לצניו בשעצוד מזונותיהן בשעת מיתתו (ש"כ) [שהכל] נכנסין ולא נאמר שזכו הבנים בהם במקום האב הואיל וכבר נראו לאב בהם, והכא נמי לענין נכסי מלוג אע"פ שהפירות גדלו צפניו כיון שיצא הקרקע מתחת ידו ועדיין הם מחוצרים דינס כדין הקרקע ולמקום שהקרקע הולך שם הם הולכים", והדברים לריכים ביאור עוצא דמה ענין זה לזה, הא התם דין דמזון האשה והצנות גובה ממקרקעי ולא ממתלעלי, ולענין זה אמרי' דכל זמן דלריכי לדיקלא חשיבי כמקרקעי, והיאך שמעינן מהתם דמחוצרין בשעת יציאה לאשה.

ולכאורה נראה דעיקר כוונת הראב"ד להוכיח דפירות המחוצרין לקרקע נידונין כחלק מן הקרקע, ולא כדבר צפני עצמו, ולהכי דינן כדין הקרקע וגזין מהן, וכמו כן מהאי טעמא פירות מחוצרין דנכסי מלוג דינס כדין הקרקע, וכשנתגרשה האשה כשם דנוטלת את הקרקע ה"נ נוטלת פירות המחוצרין, אולם נריך ביאור לשון הראב"ד "ולא נאמר שזכו הבנים בהם במקום האב הואיל וכבר נראו לאב בהם".

נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, פירות המחוצרים בקרקע א"ר מאיר שמין אותה כמה היא יפה בפירות וכמה היא יפה בלא פירות ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וחכ"א המחוצרים לקרקע שלו והתלושין מן הקרקע שלה וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, רבי שמעון אומר מקום שיפה כחו צכניסתה הורע כחו ציליאתה מקום שהורע כחו צכניסתה יפה כחו ציליאתה, כיוצא פירות המחוצרים לקרקע צכניסתה שלו וציליאתה שלה והתלושין מן הקרקע צכניסתה שלה וציליאתה שלו.

ופסק הרי"ף כ"ש דמחוצרין בשעת יציאה לאשה, ותמהו הראשונים דמאי שנא מהמצואר צפרק יש נולחין (ק"ט א) גבי הכותב לצנו גוף מהיום ופירות לאחר מיתת דאם מכר האב מכורין עד שימות וכשמת שמין את המחוצרין ללוקח, אלמא דפירות שגדלו תחת צעל קנין הפירות שייכי לצעל הפירות אף דפקע קניינו קודם שנגמרו ונתלשו, ותירלו דשאני קנין פירות דצעל מקנין פירות דעלמא יעו"ש.

ובהשגות הראב"ד על הרי"ף כתב להוכיח כדברי הרי"ף, מהא דאיתא לעיל צפרק נערה שנתפתתה (י ג) הווא דאתא לקמיה דרב יוסף אמר להו הבו לה מתמרי דעל צודיא אמר ליה אציי אילו צעל חוצ הוב כי האי גוונא מי הוב יהיב ליה מר אמר ליה

ויעוין עוד בהמשך דברי הראש"ד דהוכיח מהא גרובה אלמנה כתובתה מפירות המחזירין לקרקע, וכתב וז"ל והא הכא דבחי זעל כולבו פירי דזעל נינהו ואית לה שיטצוד בפירי, וכי מיית מיהא נפיק מתותי ידיה ועייל צשיטצודה שהרי אינן רשאין למכור בהן, כי היכי דעיילי מקרקעי הס ה"ג עיילי פירי דמחזירי זהו ולא אמרי' דנזכי זהו יורשין במקום זעל ולאע"ג דנראו לזעל בחייו והכא נמי לא שנה עכ"ל, והדברים לריכוס ציאור.

והנה יעוין בראש"ד שם דהקשה, דהרי לענין לגבות כתובה ומזון האשה והצנות אין גובין אלא מפירות הריכין לקרקע, ואילו הכא לענין נכסי מלוג המחזירין צשעת יליאה, נוטלת האשה אף פירות גמורין שאין לריכין לקרקע, וז"ל ואי קשיא לך מאי שנה לענין יצמה דהוו כתלושין ולענין מזון הצנות נמי הוו כתלושין ולענין נכסי מלוג לא הוו כתלושין עכ"ל.

ותירץ הראש"ד וז"ל הכך גוף הקרקע דיוורשים הוא ומש"ה כל העומד לגדור כגדור דמי וזכיא להו ארעא דידהו אצל לענין נכסי מלוג דארעא דידה היא לא זכי בהם זעל עד דחלץ להו עכ"ל, והדברים לריכוס ציאור טובא, דהרי היוורשים הוו זעלים גמורים על הפירות מתחילה, אלא דכתובה ומזון האשה והצנות אין גובין אלא ממקרקעי ולא ממטלטלי, והא דכשאין לריכין לקרקע אין גובין מהן, צפשוטו היינו משום דצכה"ג תו לא חשיבי כלל בקרקע, אולם הראש"ד ציאור הטעם משום דמשעה דעומדים לגדור "זכיא להו ארעא דידהו", והדברים תמוהים טובא לכאורה.

והנה צריש פרק הכותב (פד ה) תנן מי שמת והניח אשה וזעל חוב ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ציד אחרים, רצי טרפון אומר ינתנו לכושל שצבן ר"ע אומר אין מרחמין צדין אלא ינתנו ליורשין שכולן לריכין שצועה ואין היורשין לריכין שצועה, הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם צבן זכה צבן ר"ע אומר כו', וצגמ' פרכי' דל"ל למיתני תרתי מלוה ופקדון ומשני לריכא דחי תני מלוה צבא קאמר ר"ע משום דמלוה להולאה ניתנה אצל פקדון דאיתיה צעיניה אימא מודה ליה לר"ע כו', הניח פירות תלושין מן הקרקע דמנחי היכא רצ ושמואל דאמרי תרוויבו והוא שצבורין ומונחין צבה"ר אצל צסימטא לא וריו"ח ור"ל דאמרי' תרוויבו אפי' צסימטא, ומצואר מדצרי הגמ' דמסצרא פקדון דמי למלוה לענין זה, וכשם דגובין ממלוה דלא חשיב צרשות היורשין, ה"ג גובין מפקדון, ועוד מצואר, דאפי' פירות התלושין מן הקרקע המונחין צרשות הרצים, לא חשיבי צרשותו לענין זה וגובין מהם, ויעו"ש צרש"י שפירש הטעם דלא זכו צבן היורשים צשעת מיתה [ויעוין עוד צירושלמי שם] והדברים לריכוס ציאור טובא, ויעוין משנ"ת שם צשיטת רש"י.

ויעוין צספר הזכות לקמן צפרק הכותב (פז ג) שכתב צתו"ד וז"ל וצעיא דרמי צר חמא לענין גיטין צלא מעכשיו היא דקסצר כיון שהגיע גט לידה ועדיין הוא קיים כל זמן שלא יוליא מרשותה לגמרי מתגרשת צו ולפיכך שאל על דדי רב"ר חי כרב"ר הוא שאפי' ממון שלו יולא צו מרשותו כעין משנתינו והוא שצבורין ומונחין צבה"ר או לאו כרב"ר דמו אלא צסימטא ואין ממונו של אדם יולא צו מרשותו עכ"ל, ומצואר דמדינא דרצי טרפון

משא"כ מטלטלין דנכנסו לרשות היתומים עלמן [והיינו לרשות העלמית דידכו, שלא בתורת צרה כרעא דאצוה] תו אינן משועבדין לחוצ אציהן.

יש לבאר דזכו גדר דינא דרבי ערפון, פירות התלושין מן הקרקע המונחים ברה"ר משתעבדי ולית צבו דינא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי, דכיון דאינן מוחזקין ברשות היתומים, הרי הן כקרקעות, דכל זכות היתומים צהן אכתי אינה אלא משום שעומדים ברשות הממון של אציהם, וממילא דינם כקרקעות דמשתעבדי כדמעיקרא, וכ"ש מלוה ופקדון.

ומעתה יש לבאר דטעמא דגובין מפירות המחוזרין לקרקע הלריכין לקרקע, היינו משום דכל בעלות על הפירות אינה אלא בתורת חלק מן הקרקע, ואין קניינו בפירות בפני"ע, וזכו שכתב הראצ"ד, דכשם דחזינן דאין גובין מפירות המחוזרין לקרקע, אלמא אין בעלותן עליהן בתורת דבר בפני עלמן, אלא כחלק מן הקרקע, ה"ה מהאי טעמא אין הבעל זוכה בפירות המחוזרין בשעת יליאה, דהרי אין זכותו אלא בפירות ולא בקרקע, והנך פירות אכתי חשיבי כחלק מן הקרקע, אלא דמשעבד דעומדים לגדור ואפשר לזכות בהן כקנין חלר, זוכין בהם היורשים כדבר בפני עלמן וצבז בעלותם הויא מחמת עלמם ככל מטלטלין.

שמעינן דאפילו ממונו של אדם המונה ברשות הרבים יולא מרשותו, ול"צ גדר הדברים.

ונראה לדון בציאור דברי הראצ"ד ודינא דרבי ערפון צאופן מחודש, דהנה נחלקו הראשונים צהא דמטלטלי לא משתעבדי אי הוי מדאורייתא או מדרצנן, ולהנך שיטות דמינה ידיה איכא שיעבוד אף צמטלטלין, הא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי היינו משום דהפקיעו חכמים השיעבוד ממטלטלי דיתמי [ואכמ"ל].

ונראה לדון בגדר התקנה, דהנה צפשוטו יסוד דין ירושה היינו משום דהיורש נכנס צחריקיה דמורישו, ומהאי טעמא איכא מ"ד (צ"ק קיא ז) דרשות יורש לאו ברשות לוקח דמי, ונמצא דבעלות היורש צנכסים היא בתורת מה דעומד צמקום מורישו, אולם נראה דיש לחלק צזה צין קרקעות למטלטלין, דקרקע כיון דאינה נגזלת, לעולם בעלות היורש אינה אלא צמה דקאי צמקום מורישו, משא"כ מטלטלין, הרי חזינן דגזלן שגזל מטלטלין קני לכו כל היכא דליכא חיוב השצב המעכצ עליו וכדציארו האחרו, וא"כ צכל ירושה כיון דהשתא קיימי המטלטלין ברשות היורשין, וליכא מאן דמעכצ עלייהו, חשיבי בעלים גם מכה עלמן.

ומעתה יש לומר, דגדר התקנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי, דמקרקעי דירושה כיון דאכתי עומדים בהם היורשים צמקום אציהן, הרי הן משועבדין כדמעיקרא,

בגדר דין הכשר

מכה הוא ומאי תולין תולין הדבר עד גמר שחיטה אי איתיה לדם צסוף שחיטה מכשיר ואי לא לא מכשיר, ויעוין בתום' הרא"ש צ"ש המהר"ם מרוענבורג שהקשה וז"ל קשה לי אמאי לא קאמר דר' חייא פשיעה ליה דאינה לשחיטה אלא לצסוף והכא צנתקנה ולא ידעינן אם נתקנה קודם גמר שחיטה אם לאו ולהכי תולין, ותירץ וז"ל ויש לומר דלא מצי לאוקומי הכי דא"כ תולין לא משכחת לה דאי צרשות היחיד ודאי עמא ואי צרשות הרבים ודאי עבד ואי צדצר שאין צו דעת לישאל אפי' צרשות היחיד עבד, ולהכי קאמר כגון זאת תולין אף על גב דצסוף ספקות אין תולין בני מילי צספקא דעובדא גופא אצל צספיקא דדינא דלא ידעינן אם ישנה מתחלה ועד סוף או לא תולין.

והרא"ש דחה וז"ל ונראה לי שהקושיא אינה קושיא וגם התירוף אינו תירוף, מה שהקשה דלוקמא דמספקא לן אם נתקנה קודם גמר שחיטה או לאו אינו קשה מאחר דסבירא ליה לר' חייא אינה לשחיטה אלא לצסוף אמאי אמר תולין וצספקא נתקנה לימא צבדיא לא הוכשר צנתקנה דלא שייך למינקט פלוגתייהו צכי האי גוונא אם לא על ידי מעשה שאירע כך, וגם מה שתירץ דלא משכחת תולין צבאי ספיקא דאי צרשות היחיד ודאי עמא ואי צרשות הרבים ודאי עבד לא נהירא לי דצכי האי גוונא לא ילפינן מסוטה אלא דוקא ספק נגע ספק לא נגע דומיא דסוטה דודאי נסתרה ספק נעמאת ספק לא נעמאת אצל הכא דודאי נגע ספק אם הוכשר וראוי לקבל עומאה או

בצי ר"ש צן לקיש לריד של מנחות מונין צו ראשון ושני או אין מונין צו ראשון ושני כי מהניא צבת הקדש לאפסולי גופיה למימנא ציה ראשון ושני לא או דלמא לא שגא, ופירש רש"י לריד של מנחות קורטוי קמח הלצור צמנחה ואין שמן נכנס לתוכו, והקשו תום' וז"ל וא"ת וילערף כלי לענין הכשר כאילו הוכשר כולו כמו שמלכך לענין עומאה מדכתיב כף אחת דרשינן עשה הכתוב לכל מה צצכף אחת [וכדדרשינן צחגיגה פרק חומר צקודש כג. ג.] ומצואר דנקטו צפשיעות דכשם דכלי מלכך לעומאה צקודש ה"כ מלכך להכשר.

אך בתום' הרא"ש (צגליון) הוצא צשם המהר"ם מרוענבורג דפליג וז"ל ור"מ מתרץ קושיאם על רש"י דמאי דאמר שכלי מלכך כל מה צצתוכו ילמד דרשא דכף אחת דאין אנו יודעין לאיזה ענין מלכך מן המפורש צמקום אחר צכלי חרס שהוא מלא חרדל שהוא הלצירוף לענין עומאה וכן יהיה זה לעומאה ולא להכשר עכ"ל, וידוע לצאר דתלי צגדר הכשר אי יסודו לאשוויי אוכלא או דבוי דין צקבלת העומאה, דאי יסודו לאשוויי אוכלא צפשוטו ל"ש לדמותו לעומאה לדין לצירוף כלי, משא"כ אי הוי דין צקבלת העומאה.

ובסוגין אמר רב פפא הכל מודים היכא דאיתיה לדם מתחלה ועד סוף כולי עלמא לא פליגי דמכשיר כי פליגי צנתקנה הדם צין סימן לסימן רבי סבר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף והאי דם שחיטה הוא רבי חייא סבר אינה לשחיטה אלא צסוף והאי דם

שהן שני ספיקות, ויעו"ש צפנ"מ דכיון דהוי ספק אוכל אס נעמאת צספק עומאה אף צרה"י עבורה משום ספק ספיקא, וקשה דהא צרה"י עמא אף צספק ספיקא, ותיירו האחרו' דשאני כא דהספק אי הדצר ראוי לקבל עומאה, וצכה"ג לא דיינין דיני ספק עומאה.

ובכתובות (ט א) איתא דצספק תחתיו ספק אינו תחתיו ספק אונס ספק רלון מותרת מדין ספק ספיקא, ובה' האחרו' דהא ס"ע דילפי' מסוטה עמא אפי' צס"ס, ומטו משמיה הגר"ח ליישצ דדין ס"ע אינו אלא צספק מגע אך היכא דהספק אס הדצר מקצ"ט כגון שספק אס הוכשרו הפירות לקצ"ט ל"א צזה ס"ע צרה"י עמא, ויעוין עוד בצכר ילחק (סי' כד) וצמשנ"ת שס.

ולבאורה יש לבאר דצרי המהר"ס צאופ"א, דיש לומר דמודה לעיקר הדצר דצספק אי הדצר ראוי לקבל עומאה ליכא דיני ספק עומאה, אלא דס"ל דגדר הכשר אינו לאשוויי אוכלא, אלא דין צמגע העומאה, ולפ"ז יש מקום לדון דאף קודם הכשר שפיר חשיב דצר הראוי לקבל עומאה, דאיכו ראוי לקבל עומאה ט"י מגע מים ושרץ.

אך לפ"ז אין הדברים מתאימים עם המצואר לעיל דצרי המהר"ס דדין לירוף כלי, דנתצאר דגדר הכשר הוי לאשוויי אוכלא ולהכי ל"ש צזה לירוף כלי [וצדצרי הרא"ש לא קשיא, דיש לומר דאף דס"ל דהוי דין צקצלת העומאה, מ"מ קודם הכשר חשיב דצר שאינו ראוי לקבל עומאה] אך יש לומר דאף דס"ל דדין הכשר הוי צמגע העומאה, מ"מ דין

לאו כי האי גונא לא ילפינן מסוטה, ואפי' רצנן דר' אליעזר דילפי ספק ציאה מסוטה הכא מודו דספק ציאה דמי לספק עומאה שאס נכנס לשדה נעמא אצל ספיקא דהכא דמי לסוטה שנסתרה וספק אס קינא לה הצעל או לא דלא מתסרא לצעלה הילכך לא גמרי' מסוטה אלא מוקמינן ליה אחזקתו וצין צרשות היחיד וצין צרשות הרבים עהור.

ומבואר דנחלקו המהר"ס והרא"ש האם צספק הכשר נהגי דיני ספק עומאה, דדעת המהר"ס דאף ספק הכשר הוי צכלל ספק עומאה, והרא"ש פליג דצכה"ג כיון דהספק אי הדצר ראוי לקבל עומאה לא דמי לסוטה ואף צרה"י מוקמינן אחזקת עהרה ועהור [ויעוין צחזו"א (מכשירין סי' סק"ח) וצכמה דוכתי].

ובדעת המהר"ס דפליג, לכאורה יש לבאר צתרי אנפי, דיש לומר דאיכו פליג על עיקר הדצר, וצצירה ליה דאף צגוונא דהספק האס הדצר ראוי לקבל עומאה וכגון כלי שספק אי נגמרה מלאכתו נמי איכא דיני ספק עומאה.

אולם הנה צרפ"ג דתרומות תנן התורם קישות ונמלא מרה אצטיח ונמלא סרוח תרומה ויחזור ויתרום, וצירושלמי שס איתא יחא אצטיח ונמלא סרוח אלא קישות ונמלא מרה לא מעיקרא היא מרה אמר ר' יוחנן עשו אותן כספק אוכל רצי יונה צעו ולכל הדצרים עשו אותן כספק אוכל מעמא עומאת אוכלין ושורפיין אותה צעומאה וחייצין עליה חומש ולוקין עליה חוץ לחומה עירצ צה נעשה חמר גמל תמן א"ר יוחנן ככר שנעמא צספק רשות היחיד ומגעו צרשות הרבים עמא והכא עהור

צירוף כלי לא נאמר אלא לענין הטומאה עלמה ולא לענין הכשר.

ולעיל (גג א) תנן השוחט בהמה חיב ועוף ולא ילא מהן דם נאכלין צידים מסואבות ופריך בגמ' תיפול דידים שניות ואין מטמאות חולין, והק' בתוס' הרא"ש בשם המהר"ם וז"ל הקשה רבינו מאיר ז"ל אמאי דחק לאוקומי מתני' כיחידאה דהיינו כר' שמעון בן אלעזר לוקמה כגון שנפלו עליה משקין שלא לרלון דלא מכשרי כדאמר' גבי הכופה קערה על הכותל בשביל שלא ילקה הכותל והמעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וצשעה שאוכלם ישנו עדיין עליהם וצחולין גמורין וטעמא דלא ילא מהן דם הא ילא מהם דם הוכשרו והידים מטמאין המשקין שעל הצער ונעשין ראשונים ועושין הצער שני, ולא תירך, ותירך הרא"ש וז"ל ונראה לי דלא קשה מידי דאם היו המשקין לרלון לשום דבר אף על פי שאין סופן לרלון כשנפלו על הצער מכשירין, ואי לא אחשבינהו מעולם לשום דבר אף טומאה אין מקבלין, וכן מוכח בכמה מקומות במס' מכשירין כו'.

ובדעת המהר"ם יל"פ צתרי גווני, או דס"ל כדעת הרמב"ם (רפ"ג מט"ו א) דבעינן גם נתינה על הפירות לרלון ומיירי צמשקין שנתלשו לרלון ולהכי מקבלי טומאה ומ"מ לא הכשירו את הצער [אך צפשוטו לפ"ז מצואר דגדר הכשר היו לאשוויי אוכלא, ולהכי בעינן רלון בעלים] או דמיירי דלא חישב על המשקין כלל וס"ל דאי"ז רלון אלא להכשר ולא לקצ"ט וע' ברמב"ן (שבת קמד ב) דהבין כן בדעת

הרמב"י דמשקין מקבלין טומאה בלא מחשבה, ולכאורה מדהציא המהר"ם מתני' דכופה קערה דמיירי צתלישת המשקין מצואר לכאורה כדרך הצ' דכוונתו שלא חישב על המשקין כלל וס"ל דאין צריך רלון אלא להכשר ולא לקצ"ט [ומה שהוכיח הרא"ש ממתני' (פ"ד מ"י) ע"ס שנפלו עליהן משקין וירדו עליהם גשמים אם רבו טהורים, לפי הר"מ שם דמיירי לענין הכשר ליכא ראייה, ומה שהוכיח ממתני' (ספ"ה) היין שצבץ טהור וממתני' (ספ"ו) לרלון טמא ושלל לרלון טהור יל"פ טמא היינו מכשיר וטהור אינו מכשיר כצ"ד וע' ברמב"ן וצריטצ"א (שבת סג) ויעו"ט שם דהוכיח ממתני' (פ"ד מ"ג) מי שירדו עליו גשמים אפי' אה"ט אינו צכי יותן כו' להקר או להדוח צטמא טמאין וצטהור צכי יותן].

והנה צהא דאין משקין צריכין הכשר ע' צמאירי (שבת יד ג) שכ' משום דהכשרן צעלמן וכ"כ הל"פ צש"ת מכתבי תורה (ס"ה רפה) ולפ"ז ודאי אין משקין מקבלין טומאה שלא לרלון [וע"ע צחי' הגר"א (ריש מקואות) דנראה דרק מה"ט אין מקצ"ט אך צדצרי הרא"ש כאן מצואר הטעם דכשם דל"ה משקה להכשר ה"נ ל"ה משקה לקצ"ט וע"ע צמקד"ד (סמ"ג סק"ח) שהוכיח דל"ה משקה אפי' לחצר אוכלין] והמהר"ם דס"ל דנטמאין שלא לרלון ע"כ דס"ל דאין משקין צריכין הכשר כלל, ואי נימא כדנחצאר דדעת המהר"ם דדין הכשר הוי דין צמגע הטומאה, מצואר דאף צזה שייך לחלק צין אוכלין למשקין.